

ტურიზმის პროფესიული განათლების სისტემის მდგომარეობა საქართველოში

მეტრეველი მარინა
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი

თაბერიძე ირაკლი
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი

აბსტრაქტი

მომავალში ტურიზმის სფეროს წარმატება დიდწილად ტექნოლოგიებთან ერთად დამოკიდებული იქნება ადამიანურ ფაქტორზე. განათლებას და სპეციალისტების მომზადებას თანამედროვე დონეზე შეუძლია ტურიზმი აქციოს მსოფლიო ეკონომიკის ერთ-ერთ კონკურენტუნარიან სფეროდ.

ბოლო წლებში ჩატარებული კვლევებიდან ჩანს, რომ ტურიზმის სფეროს მუშაკთაგან ზოგიერთს საერთოდ არა აქვს სპეციალური უმაღლესი განათლება, ან განათლება მიღებული აქვს მოკლევადიან კომერციულ კურსებსა და სემინარებზე, რაც მაღალი სტანდარტებით მომსახურებისათვის არ არის საკმარისი. ტურიზმში პროფესიული კადრების საკმაოდ დიდი ოდენობა დაბალკვალიფიციურია, რაც ამცირებს დარგის შრომის ნაყოფიერებას.

საქართველოში არსებული უმუშევრობის მაღალი მაჩვენებლის მიუხედავად, ტურიზმისა და მასპინძლობის სფეროში კვალიფიციური და გამოცდილი კადრების ნაკლებობა აღინიშნება – ტურისტული კომპანიები, სასტუმროები, რესტორნები, ატრაქციები, სატრასპორტო კომპანიები და ა.შ. საჭიროებენ პროფესიულ კადრებს.

ნაშრომის მიზანია საქართველოში, ტურიზმის განათლების სფეროში ევროკავშირის შესაბამისი პოლიტიკისა და პრაქტიკის დანერგვისთან - უმაღლესი განათლების ევროპული სივრცის ხარისხის უზრუნველყოფის სტანდარტებისა და სახელმძღვანელო პრინციპების მოთხოვნების დაახლოვებასთან დაკავშირებული რეკომენდაციების განხორციელების დღევანდელი მდგომარეობის განხილვა.

კვლევის ამოცანებს წარმოადგენს: საქართველოში, ტურიზმის პროფესიული განათლების სისტემაში არსებული ხარვეზებისა და პრობლემების კვლევა და ტურიზმის საგანმანათლებლო სისტემაში მიმდინარე რეფორმების ანალიზი.

საკვანძო სიტყვები: საქართველო, ტურიზმი, განათლების სისტემა, პროფესიული განათლების რეფორმა.

ძირითადი ტექსტი

საქართველო ისტორიულად მდიდარი ქვეყანაა სტუმარმასპინძლობის ტრადიციებითა და კულტურით. ტურიზმის დარგის უზრუნველყოფა შესაბამისი კადრებით ყოფილ საბჭოთა კავშირში ყოველთვის აქილევსის ქუსლს წარმოადგენდა. საქართველოს უმაღლეს სასწავლებლებში მომზადებული კადრებიდან, ტურიზმში, მხოლოდ მედიკოსებსა და ეკონომისტებს იყენებდნენ. დარგის მომსახურების სფერო (ვაჭრობა, კვება, ტრანსპორტი და ა.შ.) დაკომპლექტებული იყო საშუალო და არაპროფილური სპეციალური სასწავლებლების კურსდამთავრებულებით, ან შემთხვევითი ადამიანებით, რაც შესაბამისად აქვეითებდა მომსახურების დონეს.

ზოგადად, განათლება წარმოადგენს ადამიანის ერთ-ერთ ფუნდამენტურ უფლებას და მნიშვნელოვან პირობას ქვეყნის მდგრადი განვითარებისთვის. შესაბამისად, ხარისხიანი და ხელმისაწვდომი განათლებისა და მეცნიერების სისტემის უზრუნველყოფა საქართველოს მთავრობის ერთ-ერთი მთავარი პრიორიტეტია.

ბოლო წლებში განათლებისა და მეცნიერების სისტემაში ქვეყანამ გაატარა რეფორმები, რომლებიც მიმართული იყო პოსტ-საბჭოთა განათლების სისტემის გარდაქმნისა და ახალი სისტემის შექმნისკენ, რაც შესაბამისობაში მოვიდოდა სწრაფად ცვლად მსოფლიო მოთხოვნებთან

და საერთაშორისო სარბიელზე კონკურენტუნარიანი იქნებოდა. სიღრმისეული რეფორმების მიუხედავად, კვლავ რჩება ბევრი გამოწვევა განათლების და გადამზადების სერვისების ხარისხთან და თანასწორ ხელმისაწვდომობასთან მიმართებაში. ასევე, გამოწვევებს შორის არის განათლების კავშირი შრომის ბაზართან, მეცნიერებისა და კვლევების განვითარების ხელშეწყობა.

მთავრობის ახალი სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგია „საქართველო 2020“¹, ისევე როგორც საქართველოს მთავრობის რეფორმების ოთხ პუნქტიანი გეგმა განათლებას პრიორიტეტულ მნიშვნელობას ანიჭებს, რომელიც უზრუნველყოფს ადამიანური კაპიტალის განვითარებას და მის ეფექტიან ჩართულობას ქვეყნის განვითარების პროცესებში. შესაბამისად, განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს ბიუჯეტი, ბოლო 5 წლის განმავლობაში, 650 მლნ ლარიდან 1.1 მილიარდამდე გაიზარდა და 2017 წელს მშპ-ს 3.1 %-ს მიაღწია.²

შემუშავებულ იქნა „საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების ერთიანი სტრატეგია 2017-2021“, რომელიც ორიენტირებულია განათლების სფეროში ევროკავშირის შესაბამის პოლიტიკასა და პრაქტიკასთან დაახლოებაზე, რაც დაკავშირებულია განათლების ხარისხის უზრუნველყოფის მექანიზმების განხორციელებისას ბოლონის პროცესის ფარგლებში არსებული რეკომენდაციების, მათ შორის, უმაღლესი განათლების ევროპული სივრცის ხარისხის უზრუნველყოფის სტანდარტებისა და სახელმძღვანელო პრინციპების (ESG) მოთხოვნების გათვალისწინებასთან. დოკუმენტი, ასევე, შესაბამისობაშია ე.წ. კოპენჰაგენისა და ტურინის პროცესებით გათვალისწინებულ ღირებულებებთანა და მიდგომებთან. სტრატეგიის დოკუმენტი, ასევე, ითვალისწინებს პროფესიული განათლებისა და გადამზადების ევროპულ კრედიტების სისტემის (ECVET) ეტაპობრივ დანერგვას საქართველოს პროფესიული განათლების სისტემაში. 2017 წელს შემუშავებულ და განახლებულ მოდულურ პროგრამებში ამ პრინციპის შესაბამისად განხორციელდა კრედიტების მინიჭება სწავლის შედეგებისთვის. არსებული მონაცემებით, პროფესიული განათლების პროგრამებს ახორციელებს 39 საჯარო და 78 კერძო დაწესებულება. აღნიშნულ დაწესებულებებში პროფესიულ სტუდენტთა რაოდენობა შედგენს 16 516 (საჯარო 12 037; კერძო - 4 479), ხოლო პროფესიულ მასწავლებელთა რაოდენობა შეადგენს 4 172 (საჯარო - 2 198; კერძო - 1 974). აღნიშნულ დაწესებულებებში დასაქმებული პერსონალის რაოდენობაა 1637 (საჯარო -798; კერძო - 839). საქართველოში ფუნქციონირებს 75 ავტორიზებული უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულება, სადაც 140 000-მდე სტუდენტი სწავლობს და დასაქმებულია 13 000-მდე აკადემიური, კვლევითი და ადმინისტრაციული პერსონალი. უნივერსიტეტებში ინტეგრირებულ 42 სამეცნიერო-კვლევით ინსტიტუტში დასაქმებულია 2446 პირი, ხოლო 3 სსიპ სამეცნიერო კვლევით ინსტიტუტში - 461 პირი.³

2013 წელს საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს მიერ შემუშავებულ იქნა „პროფესიული განათლების რეფორმის სტრატეგია 2013-2020“. დოკუმენტის მიხედვით, ყველა ქვეყანაში ტურიზმში დასაქმების ბაზარი შედგება 2 ძირითადი სვეტისგან: მმართველობითი და ე.წ. მართვადი (მმართველობას დაქვემდებარებული) პერსონალი. აღნიშნულიდან გამომდინარე, საჭიროა შესაბამისი პოლიტიკა, რომელიც უზრუნველყოფს შრომის ბაზრის ბალანსს მიღებული განათლების (პროფესიული უნარების) დონესთან. ამასთანავე, ახალგაზრდებს ჰქონდეთ მოტივაცია კარიერული წინსვლის მოტივაცია.⁴

საქართველოს ტურიზმის სფეროს განვითარების საფუძველის მაღალპროფესიული კადრები. შესაბამისად, ქვეყანაში ტურიზმის სფეროს მუშაკების მომზადება მიმდინარეობს უმაღლეს და პროფესიულ დონეებზე. ასევე, არსებობს პროფესიული გადამზადებისა და სწავლების ტრეინინგ-კურსები, რომლებიც ძირითადად თავმოყრილია დედაქალაქში.

არამმართველობითი (პროფესიული) კადრების მომზადება ტურიზმში ხდება პროფესიულ

¹ საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგია „საქართველო 2020“, http://www.economy.ge/uploads/ecopolitic/2020/saqartvelo_2020.pdf

² განათლებისა და მეცნიერების ერთიანი სტრატეგია 2017-2021

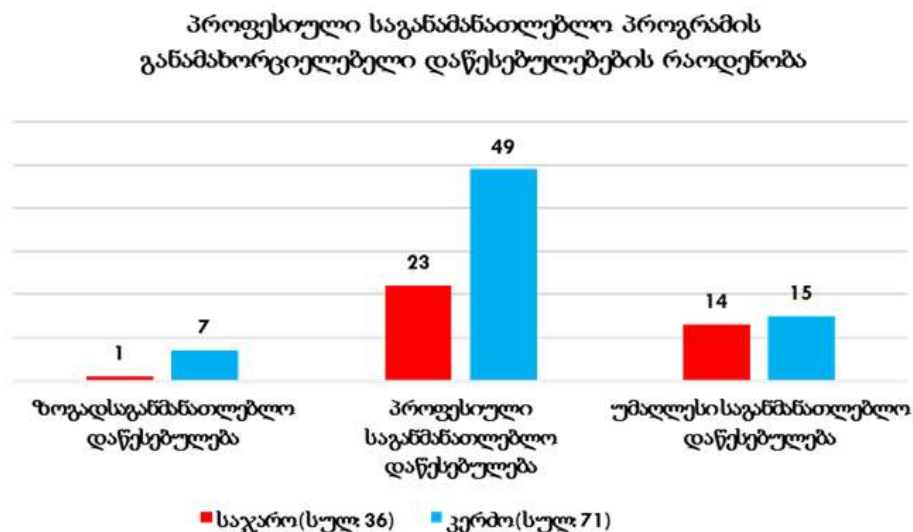
³ განათლებისა და მეცნიერების ერთიანი სტრატეგია 2017-2021

⁴ ინფორმაცია მოწოდებულია საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციის მიერ, 2018

სასწავლებლებში, რომელთა განსაზღვრული რაოდენობა არსებობს უმაღლესი სასწავლებლების ბაზაზე.

2012 წლამდე იყო 18 სახელმწიფო კოლეჯი და 3 უმაღლესი, რომელიც პროფესიულ საგანმანათლებლო პროგრამებს ახორციელებდა. ქვემოთ მოცემულ დიაგრამაზე 1. ნაჩვენებია საქართველოში ტურიზმში პროფესიული სწავლების არსებული შესაძლებლობების 2013 წლის მონაცემებით.

დიაგრამა 1.

წყარო: საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციის მიერ მოწოდებული მასალები, 2018

პროფესიულ განათლებაში, 2012 წლის კვლევებით, გამოკვეთილ იქნა შემდეგი პრობლემები და გამოწვევები:

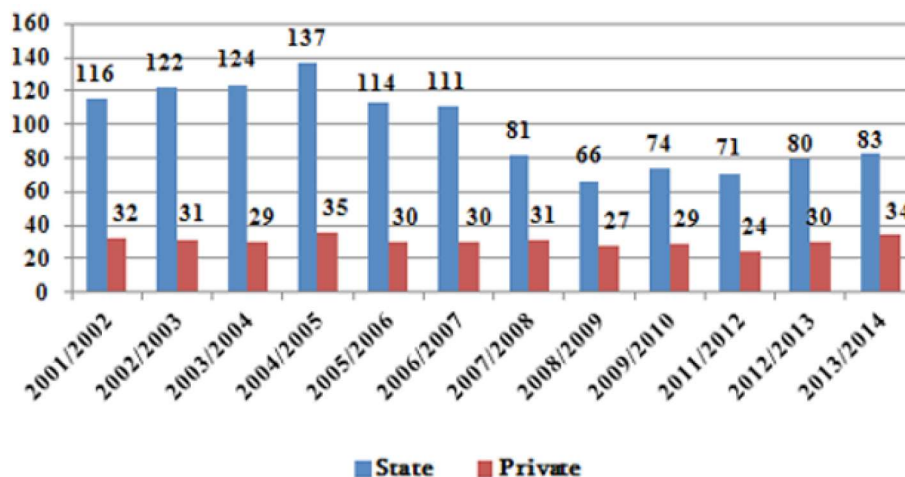
- შრომის ბაზრის კვლევის სისტემური მექანიზმის არარსებობის გამო, საგანმანათლებლო პროგრამები ვერ პასუხობდა ბაზრის მოთხოვნებს;
- არსებობდა ხარვეზები და ბარიერები პროფესიულ სტუდენტთა ჩარიცხვის პროცედურებში;
- არ ხდებოდა სტუდენტთა დასაქმების ხელშეწყობა და სწავლის დასრულების შემდგომ მათი დასაქმების/თვითდასაქმების მაჩვენებლის დადგენა;
- სისტემა ჩაკეტილი იყო სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების მქონე პირებისათვის;
- არ ხდებოდა მოსახლეობის სწორი ინფორმირება პროფესიული განათლების, ცალკეული პროფესიებისა და დასაქმების პერსპექტივების შესახებ;
- სოციალური პარტნიორები ჩართულები არ იყვნენ სისტემის ფორმირების პროცესში;
- პროფესიული საგანმანათლებლო პროგრამები იყო არაერთგვაროვანი;
- პროფესიული საგანმანათლებლო პროგრამა იყო გაშლილი 5 საფეხურზე;
- სამინისტროს თანამშრომლობა დონორებთან იყო ფრაგმენტული და არაკოორდინირებული
- სფეროს დაფინანსებაში არსებობდა ხარვეზები - მონოვაუჩერი (1000 ლარი ყველა პროგრამისათვის);
- სისტემაში განხორციელებული ოპტიმიზაცია-ლიკვიდაციის პროცესების შედეგად მწვავედ იდგა პროფესიულ განათლებაზე გეოგრაფიული ხელმისაწვდომობის პრობლემა.

ზემოაღნიშნული პრობლემების აღმოფხვრის მიზნით შემუშავდა “სტრატეგია 2013-2017“, რომელშიც მნიშვნელოვანი ადგილი ეთმობა პროფესიული განათლების დღევანდელ მდგომარეობას ქვეყანაში და არსებული გამოწვევების დაძლევის ღონისძიებებს, როგორებიცაა:

1. სოციალური პარტნიორებისა და სამოქალაქო საზოგადოების ნაკლები ჩართულობა სისტემის ყველა დონეზე (შესაბამის სტრუქტურებში), პოლიტიკის შემუშავებისა და გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში, პროფესიული განათლების ფორმირების პროცესში დაგეგმვიდან - შეფასებამდე;
2. სახელმწიფო და კერძო პროფესიული საგანმანათლებლო დაწესებულებების სუსტი ქსელი, როგორც გეოგრაფული ხელმისაწვდომობის, ასევე საგანმანათლებლო პროგრამების/ დისციპლინების მრავალფეროვნების თვალსაზრისით; ქსელი აერთიანებს საგანმანათლებლო დაწესებულებებს, რომელთაც უმეტესად არასაკმარისი დაფინანსება და ნაკლებად ეფექტური მენეჯმენტი აქვთ, განსხვავებული სტანდარტებისა და ხარისხის მატერიალურ-ტექნიკური აღჭურვილობა.
3. საგანმანათლებლო პროგრამების ნაკლები შესაბამისობა შრომის ბაზრის ამჟამინდელ და სამომავლო მოთხოვნებთან;
4. პროფესიული განათლების სფეროში პედაგოგიური კადრების მომზადების, პროფესიული განათლების მასწავლებლის (როგორც თეორიულის, ასევე პრაქტიკულის) პროფესიაში შესვლისა და შემდგომი პროფესიული განვითარების სისტემის არარსებობა;
5. დაბალი და განსხვავებული ხარისხის პროფესიული კვალიფიკაციები; დამსაქმებლებისა და საგანმანათლებლო ინსტიტუტების მხრიდან კვალიფიკაციების აღიარების პრობლემა, როგორც ადგილობრივ, ასევე საერთაშორისო დონეზე;
6. პროფესიული განათლების კურსდამთავრებულების დასაქმების განსხვავებული პერსპექტივები მაღალანაზღაურებად და პიროვნულად საინტერესო პოზიციებზე კარიერის შემდგომი განვითარების პერსპექტივით;
7. პროფესიული განათლება ნაკლებად მიმზიდველი და წამახალისებელი ალტერნატივაა მოსახლეობისათვის; დამსაქმებლები კადრების შერჩევისას პროფესიულ განათლებას შერჩევის წინაპირობად ნაკლებად განიხილავენ.

დიაგრამა 2.

უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებები და სტუდენტთა რაოდენობა (ათ. ადამიანი) ტურიზმის მიმართულებით

წყარო: საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციის მიერ მოწოდებული მასალები, 2018

საქართველოში პროფესიული სწავლების სტრატეგიის მიზანია ქვეყანაში პროფესიული სწავლების სისტემის ჩამოყალიბება. ტურიზმის მიმართულებით მმართველი დონის სპეციალისტებს ამზადებენ სახელმწიფო და კერძო უმაღლეს სასწავლებლებში ბაკალავრიატისა და მაგისტრატურის სასწავლო პროგრამებით შესაბამის დონეებზე. ზოგიერთ უმაღლეს სასწავლებელში კი უკვე

შემუშავებულია სადოქტორო სასწავლო პროგრამები. დიაგრამა 2-ზე ნაჩვენებია სტუდენტების რაოდენობა (ათ. ადამიანი) ტურიზმის საგანმანათლებლო პროგრამების მქონე უმაღლესი სასწავლო დაწესებულებები და კოლეჯები საქართველოს სხვადასხვა ქალაქებში.

სიღრმისეული რეფორმების მიუხედავად, ტურიზმში კვლავ რჩება ბევრი გამოწვევა განათლების და გადამზადების სერვისების ხარისხთან და თანასწორ ხელმისაწვდომობასთან მიმართებაში. გამოწვევებს შორისაა განათლების კავშირი შრომის ბაზართან, სამეწარმეო უნარ-ჩვევების განვითარება განათლების ყველა საფეხურზე, ასევე, მეცნიერებისა და კვლევების ხელშეწყობა.

მომავალში ტურიზმის როლის თანამდეროვე გააზრებამ დიდი პასუხისმგებლობა უნდა დააკისროს არა მარტო აღნიშნულ დარგში დასაქმებულ სპეციალისტებსა და მასში დაკავებულ პერსონალს, არამედ მთელ საზოგადოებას. ამ მხრივ აღსანიშნავია, რომ დღეისათვის ჩვენი ქვეყნის მოქალაქეების მნიშვნელოვანი ნაწილი ტურიზმის განვითარების ფუნდამენტური პრინციპებისა და არსის შესახებ საკმაოდ მწირ ინფორმაციას ფლობს, განსაკუთრებით გამოვყოფდით სამეცნიერო და აკადემიურ წრეებში არსებულ მდგომარეობას. კერძოდ, მწირია ტურიზმის შესახებ ქართულენოვანი სამეცნიერო და სპეციალური ლიტერატურა (მცირე გამოჩვენების გარდა); ტურიზმის სპეციალობა სულ ახლახან შევიდა უმაღლესი განათლების სპეციალობათა დარგობრივ კლასიფიკატორში და ა.შ.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. მეტრეველი მ., „ტურიზმისა და მასპინძლობის საფუძვლები“, ფავორიტი სტილი, თბ., 2017
2. მეტრეველი მ., „გარემო და ეკოტურიზმის მენეჯმენტი“, ფავორიტი პრინტი, თბ., 2012
3. მეტრეველი მ., „განათლების სისტემის განვითარების ტენდენციები მსოფლიოსა და საქართველოს ტურიზმში“, გორის სასწავლო უნივერსიტეტის მესამე საერთაშორისო კონფერენცია - განათლება და განვითარება“, მოხსენებათა კრებული, 2010, გვ.: 109-114
4. „განათლებისა და მეცნიერების ერთიანი სტრატეგია 2017-2021
5. საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგია „საქართველო 2020“, http://www.economy.ge/uploads/ecopolitic/2020/saqartvelo_2020.pdf - უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 15.02.2018
6. M. Metreveli, “Importance of education on the sustainable development of tourism in Georgia”, World Organization of Systems and Cybernetics, WOSC-2017 Congress “Science with and for Society: Contributions of Cybernetics and Systems”, University of Sapienza, Rome, Italy, 2017
7. Сакун Л.В., Теория и практика подготовки специалистов сферы туризма в развитых странах мира, Монография. - К.: МАУП, 2004
8. М. Метревели, “Подготовка кадров в сфере туризма в странах евросоюза и в Грузии”, 2010
9. <http://www.gnta.ge>
10. http://www.mes.gov.ge/higher_edu.php?id=2&lang=geo - უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 15.02.2018
11. http://www.mes.gov.ge/prof_edu.php?id=3&lang=geo - უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 15.02.2018

The State of the Tourism Professional Education System in Georgia Today

Marina Metreveli
Irakli Tavberidze

Summary

On the basis of the survey presented in the given thesis, it is exposed that in the sphere of tourism professional education in Georgia, despite the implementation of relevant EU policy and practices, there still exist some flaws and problems in the Tourism Education System that require timely solving and elimination.

The success of tourism sphere in future will entirely depend on human factors, as well as on various technologies. In modern world, where knowledge represents the basic value of the manufacturing process, education and training of professional staff at modern level can turn tourism into one of the most competitive spheres of the world economy.

Establishment of recommendations, leading to the approximation towards the demands for standards and guidelines for quality assurance in the European professional Education Area will enable Georgian tourism to come in line with rapidly changing world demands, and become competitive on international tourist market.